פורום קהלת (ע"ר)
עם ועולמו 8 ירושלים
משרד 6312720-02
office@kohelet.org.il
www.kohelet.org.il

כ״א בתמוז תשפ״ג
10 ביולי 2023

שביתה במחאה נגד הרפורמה המשפטית של הממשלה –
תמצית עמדה משפטית

1. בתי המשפט בישראל, ובפרט בית המשפט העליון, התמודדו כבר לפני שנים רבות עם שביתות עובדים מסוגים שונים. בית המשפט העליון קבע את האבחנה הבסיסית בין שני סוגי שביתות:[1]

- שביתה כלכלית מותרת – שביתה שנועדה להגן על זכויות של עובדים, שמתרחשת בקשר לתנאי העבודה שלהם;
- שביתה פוליטית אסורה – שביתה שמטרתה היא הפעלת לחץ על המדינה (כנסת ישראל או הממשלה) והאזרחים, שנועדה לעצור את מדיניות השלטון הנבחר.

2. בית המשפט קבע ששביתה פוליטית מסוכנת לחברה דמוקרטית, משום שהיא מאפשרת לקבוצות אינטרסים להפעיל מנופי לחץ לא לגיטימיים על נבחרי הציבור כדי שישנו את מדיניותם. בהתאם לכך קבע כי שביתה פוליטית נוגדת את הרעיון הבסיסי של דמוקרטיה ושלטון החוק, וכי אין להעניק לקבוצות אינטרסים כוח לבטל את הכרעת הרוב ולחבל בכללי המשחק הדמוקרטים.

3. חריג לאיסור זה נקבע בפסק הדין בעניין **בזק**[2], שם הכיר בית המשפט העליון בלגיטימיות של שביתה שאמנם מכוונת נגד החלטות מדיניות, אך בתנאי שאלו צפויות לגרום לפגיעה ישירה בזכויות כלכליות של עובדים. שביתה זו הוגדרה כשביתה ״מעין-פוליטית״, והוכרה לרוב במקרים שבהם המדינה קיבלה החלטה על שינויים כלכליים מבניים, הפרטות של חברות ממשלתיות וכדומה. בית המשפט העליון ובתי הדין הכירו בלגיטימיות של שביתות מעין-פוליטיות כאשר המטרה העיקרית של השביתה הייתה כלכלית ולא פוליטית[3] ובמקרים בהם השביתה לא מכוונת נגד ההחלטה עצמה אלא נגד הפגיעה הכלכלית הצפויה בעובדים.[4] יתר על כן, גם במקרים שבהם היתה פגיעה בזכויות כלכליות של עובדים, בחנו בתי הדין לעבודה את היקפה של השביתה על פי מבחני מידתיות, ואסרו על קיומן של שביתות שלא היו מידתיות[5] – כגון שלא התקיים משא ומתן מספק לפניהם, או שהשביתה הייתה פוגענית מדי.

4. למרות האפשרות לקיים שביתות ״מעין-פוליטיות״ אסר בית המשפט העליון באופן ברור על קיומה של שביתה פוליטית גרידא:

---

[1] ראה למשל: בג״ץ 84-525 **נביל חטיב נ' בית הדין הארצי לעבודה**, ירושלים , מ(1) 673 (1986)
[2] בגץ 1074/93 **היועץ המשפטי לממשלה נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים** , מט(2) 485 (1995) (להלן: עניין **בזק**)
[3] ראה למשל: סע' 31 בעניין בזק, עס״ק (ארצי) 12-06-8299 **מיקוד שמירה ואבטחה בע״מ – הסתדרות העובדים הלאומית**, סע' 16-13 (24.6.2012)
[4] ראה למשל: ס״ק (ארצי) 20/07 **מרכז השלטון המקומי ושלוש הערים הגדולות ואח' – ארגון המורים בבתי הספר העל יסודיים, בסמינרים ובמכללות** (להלן: עניין **המורים**), עמ' 27 (4.12.2007), עס״ק (ארצי) 23/07 **חברת החשמל לישראל – ההסתדרות הכללית החדשה**, סעיף 16 (10.10.2007)
[5] ראה למשל: סע' 11 בעניין **המורים**

פורום קהלת (ע"ר)
עם ועולמו 8 ירושלים
משרד 02-6312720
office@kohelet.org.il
www.kohelet.org.il

"שביתה פוליטית טהורה המכוונת כנגד הריבון לא במעמדו כמעביד, אלא כמי שמופקד על קביעת מדיניות כלכלית כוללת שאינה מקובלת על ציבור עובדים בהיותם סבורים כי מדיניות כזו תצר צעדיהם ותפגע ביכולתם להתמודד על קביעת זכויותיהם כעובדים. זו שביתה שנחשבת כלא לגיטימית, באשר מבקשת היא לערער את סמכותו של הריבון לקבוע מדיניות כלכלית בראייה רחבה של טובת כלל הציבור ולהכניעו לדרישות העובדים; זו שביתה המבקשת להתערב בהליכי חקיקה לגיטימיים של בית המחוקקים בגדר סמכותו לא על-ידי דרכי שכנוע המקובלות בשיטתנו הדמוקרטית, אלא על-ידי התערבות כוחנית אשר מבקשת לכפות על המחוקק את מה שאינו ראוי בעיניו. שביתה זו אינה לגיטימית, ויש הצדקה למנוע אותה."[6]

5. על רקע כוונות הממשלה לקדם חקיקה במסגרת הרפורמה המשפטית, נשמעת הטענה כי על ארגוני העובדים להשבית את המשק, בשל החשש כי יישום הרפורמה המשפטית או חלקים ממנה עלול לאפשר בעתיד פגיעה בזכויות עובדים. לא ניתן לקבל טענה כזו, כפי שעולה במפורש מפסיקת בית המשפט העליון שצוטטה לעיל. שביתה חוקית היא אך ורק שביתה נגד תכנית ספציפית שתוביל באופן ברור לפגיעה בזכויות העובדים או בתנאי עבודתם. שביתה נגד מדיניות פוליטית, שאין בינה לבין זכויות עובדים קשר ישיר, היא שביתה פוליטית מובהקת, ועל כן אסורה לחלוטין.

6. כל טענה אחרת תרוקן את פסיקת בית המשפט העליון מתוכן לחלוטין, שהרי כל רפורמה ממשלתית או פוליטית, בכל נושא שהוא, יכולה להשליך על זכויות העובדים בצורה רחוקה ולא ברורה. הטענה כי ארגוני עובדים זכאים להשבית את המשק בשל הרפורמה המשפטית היא בעצם מתן לגיטימציה לארגוני העובדים לעשות שימוש בכוחם הארגוני נגד כל רפורמה שאינה תואמת את דעותיהם האישיות.

7. הצעות החקיקה המונחות כעת על שולחן הכנסת, ובכללן השינויים המוצעים בחוק יסוד השפיטה בעניין השימוש בעילת הסבירות, אינה נוגעת או עוסקת בשום צורה בזכויותיהם הכלכליות של העובדים, וכל ניסיון לשייך לה השפעה כזו הוא ניסיון מלאכותי, כן לא מתקיים הקשר הישיר הנדרש. אשר על כן הקריאות לשביתה הן קריאות להפעלת כוח השביתה כאמצעי לחץ בלתי לגיטימי ובלתי חוקי על המערכת הדמוקרטית הישראלית. זו שביתה פוליטית פר-אקסלנס, אשר נאסרה באופן ברור.

8. ראוי גם לציין שהמחלוקת בעד ונגד הרפורמה היא מחלוקת פוליטית, שכמו כל מחלוקת – יש עובדים התומכים בה, כמו שיש עובדים המתנגדים אליה. כל ניסיון להפוך את העובדים לקרדום לחפור בו הוא שימוש ציני במנופי לחץ, הפוגע בזכויות העובדים במקום לקדמם תוך פגיעה בלגיטימציה הציבורית של זכות השביתה, ותוך פגיעה ישירה בעובדים שדעתם הפוליטית שונה.

---

[6] סע' 32 בעניין **בזק**